

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای معلمان و مربیان در

قصه نویسی

ویژه دانش آموزان پایه ششم

سازمان مدارس راه ایمان

تابستان ۱۴۰۴

سخنی با معلمان

قصه‌گویی و داستان‌نویسی راه موثری برای ارتباط بین افراد است. ما به قدرت داستان‌نویسی، برای توانمندسازی کودکان اعتقاد داریم و از طریق کلاس‌های داستان‌نویسی در مقاطع مختلف می‌خواهیم کودکان و نوجوانان را تشویق به نوشتن کنیم. از این طریق حس ارزشمندی و به طبع آن خودباوری در آنها تقویت می‌شود و کودکان می‌توانند آن‌گونه که می‌خواهند خود را ابراز کنند.

هدف ما از داستان‌نویسی، ترویج تفکر نقادانه و افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در بین کودکان است. این کلاس محیط امنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا بتوانند خود را بیان کنند و راه‌های درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن را بیاموزند، به سادگی هر امری را باور نکنند و روش‌های مناسبی برای حل مشکلاتشان بیابند. شرایط امروزی زندگی ما به گونه‌ای است که می‌توان گفت تفکر نقادانه از پیش‌نیازهای رشد، موفقیت، رقابت و بقا محسوب می‌شود. برخی از کاربردهای تفکر نقادانه که در فرایند نوشتن نیز سودمند و موثر است، عبارتند از:

- چگونه سوالات بهتری بپرسیم و پاسخ‌های بهتری مطرح کنیم؟
- چگونه مستدل‌تر و عمیق‌تر فکر کنیم، حرف بزنیم و بنویسیم؟
- چگونه شباهت و تفاوت بین ایده‌ها و حرف‌ها و تحلیل‌های مختلف را ببینیم و ارزیابی کنیم؟
- چگونه مسائل و مشکلات را تعریف و تحلیل کنیم؟ (نوشتن می‌تواند راه خوبی باشد)
- در میان انبوه رسانه‌هایی که امروزه - تقریباً بدون استثناء - منافع و بقای خود را در اولویت قرار می‌دهند، چگونه می‌توانیم اطلاعاتی مفید و ارزشمند به دست بیاوریم؟
- چگونه دانسته‌ها و باورها و شناخت‌مان از جهان را پالایش کنیم و از تعصب و تنگ نظری و پیش‌داوری فاصله بگیریم؟
- چگونه شفاف‌تر فکر کنیم و حرف‌ها و نظرها و استدلال‌هایمان را به شیوه‌ای شفاف‌تر و متقاعدکننده‌تر به دیگران منتقل کنیم؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه از نگاه فردی دیگر و با چارچوب نگرشی متفاوت، به مسائل نگاه کنیم تا از این طریق، گفتگو و تعامل ما با دیگران ساده‌تر و سازنده‌تر باشد؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه به دیگران کمک کنیم تا مسائل و مشکلات خود و محیط اطرافشان را بهتر و شفاف‌تر ببینند و درک کنند؟

به این ترتیب می‌توان گفت نوشتن راه خوب و موثری است برای اینکه به بچه‌ها فکر کردن و مهارت حل مسئله را بیاموزیم، توانایی‌هایی که به آموزش آنها در میان درس‌های مدرسه بی‌توجهی شده است.

معلم و والدین عزیز به یاد داشته باشید کودکان می‌توانند آزادانه تخیل و خلاقیت داشته باشند، تنها از طریق این دو عنصر است که به کشف خود و دنیای اطراف می‌رسند. یکی از بهترین راه‌های تقویت خلاقیت در کودکان داستان‌نویسی است. این آزادی در تخیل باعث تقویت ارتباط آنان با هم‌نسلان و نسل‌های گذشته می‌شود و به حفظ و گسترش فرهنگ آنها کمک می‌کند.

کلاس‌های ما فقط قصه‌گویی و داستان‌نویسی نیست. ما در این کلاس می‌خواهیم در مورد تقویت تعاملات اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی، خودباوری و اعتماد به نفس و ... گفتگو کنیم و آموزش دهیم. کودکان از طریق فعالیت‌های هنری مانند (داستان‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی، نمایش خلاق و ...) می‌توانند ایده‌ها و پیام‌های پیچیده‌ای را به

اشتراک بگذارند، پیامهایی که بدون این فعالیتها میسر نیست، و البته فراموش نمی کنیم که کلاسهای داستان نویسی برای کودکان و نوجوانان باید سرگرم کننده، جذاب و مفرح باشد.

معلم و والدین عزیز بیایید دست در دست هم دنیای کودکانمان را هر چه زیباتر، رنگارنگتر و غنیتر کنیم و با قدرت داستان نویسی به تقویت خصوصیات مثبت اخلاقی کودکان کمک کنیم، به این امید که آنها در آینده به فردی مفید و موثر در جامعه تبدیل شوند.

در جلسات قبل، پنج مرحله ی «شروع - ساختن - مشکل - فرود - پایان» به عنوان کوه داستانی مرور شد. بار دیگر به صورت خلاصه آن‌ها را برای بچه‌ها بگویید تا به خاطر بیاورند. سپس مرحله ی ششم را به آن اضافه کنید.

شروع: داستان چگونه آغاز می شود؟ محیط، زمان و مکان را شرح دهید و شخصیت‌ها را معرفی کنید .

ساختن: قبل از وقوع درگیری بزرگ چه اتفاقاتی رخ خواهد داد؟

مشکل: مشکل یا نقطه اوج جایی است که درگیری اصلی واقعاً اتفاق می افتد .

در مسیر فرود: نحوه حل تعارض اصلی را شرح دهید. بعد از درگیری چه اتفاقی می افتد؟

پایان: داستان چگونه به پایان می رسد؟ شخصیت‌ها چه درس‌هایی می‌گیرند؟

پیشنهاد می‌شود تصویر یک کوه را روی تخته نقاشی کنید و مراحل فوق را روی آن مشخص کنید. (سومین مرحله، قله ی کوه است)

سپس مرحله ی ششم یا رویداد غیر منتظره را بین شروع و ساختن اضافه کنید.

رویداد غیرمنتظره: به این فکر کنید که پس از شروع، درگیری اصلی چگونه ایجاد می شود و چرا؟ به عبارت دیگر چه اتفاقی می افتد که باعث تعارض می شود؟ قهرمان پیش از درگیری بزرگ چه ماجرابی را پشت سر می‌گذارد؟

قصه‌ای برای بچه‌ها تعریف کنید و جای شش مرحله ی فوق را در آن مشخص سازید. می‌توانید از کتاب‌های کانون پرورش فکری استفاده کنید. همچنین از قصه ی زیر می‌توانید استفاده کنید:

(می‌توانید اسم قصه را به بچه‌ها نگویید و از آن‌ها بخواهید حدس بزنند کدام قصه است.)

«در یک جنگل تاریک، دو خواهر و برادر در یک خانه کوچک با پدر و نامادری‌شان زندگی می‌کردند. پدرشان یک نجار فقیر بود و نامادری به شدت بدخلق و خسیس بود. زندگی آن‌ها به سختی می‌گذشت. (شروع) یک روز، نامادری تصمیم می‌گیرد که بچه‌ها را به جنگل بفرستد. زیرا نمی‌توانستند به اندازه‌ی کافی غذا تهیه کنند. برادر که از این نقشه مطلع می‌شود، با جمع‌آوری سنگ‌های سفید، راه را علامت‌گذاری می‌کند. اما وقتی آن‌ها به جنگل می‌روند، نامادری آن‌ها را رها می‌کند و نمی‌تواند به خانه برگردد. (رویداد غیرمنتظره) خواهر و برادر در جنگل سرگردان می‌شوند و به دنبال راهی برای بازگشت به خانه هستند. آن‌ها با گرسنگی و ترس دست و پنجه نرم می‌کنند. در این حین، آن‌ها به یک خانه شیرینی‌پزی می‌رسند که از شکلات و شیرینی ساخته شده است. خواهر به شدت گرسنه است و به سمت خانه می‌رود تا چیزی بخورد. (ساختن) داخل خانه، با یک زن جادوگر روبرو می‌شوند که آن‌ها را به دام می‌اندازد و قصد دارد از آن‌ها به عنوان غذا استفاده کند. خواهر و برادر به شدت ترسیده و در تلاش برای فرار از چنگال زن جادوگر هستند. زن جادوگر برادر را در قفس می‌گذارد و خواهر را مجبور می‌کند تا برای او غذا بپزد. (مشکل) خواهر و برادر با هم تصمیم می‌گیرند که از هوش خود استفاده کنند. خواهر به زن جادوگر می‌گوید که نمی‌تواند برادر را خوب تغذیه کند و او را فریب می‌دهد تا در قفس را باز کند. در نهایت، خواهر زن جادوگر را به درون فر می‌اندازد و فرار

می‌کنند. (در مسیر فرود) آن دو با جمع‌آوری طلا و جواهرات از خانه زن جادوگر به خانه برمی‌گردند. پدرشان از دیدن آن‌ها بسیار خوشحال می‌شود و متوجه می‌شوند که نامادری‌شان رفته است. پدر و بچه‌ها زندگی جدیدی را آغاز می‌کنند و یاد می‌گیرند که با همدیگر می‌توانند بر مشکلات غلبه کنند و هیچ‌گاه ناامید نشوند. (پایان) «

از بچه‌ها بخواهید درباره‌ی قصه گفت‌وگو کنند.

تمرین:

۱/ از شش دانش‌آموز داوطلب بخواهید هر کدام یک قسمت از این شش مرحله را برای بقیه تعریف کنند. مهم نیست که کامل باشد. هرچه از داستان یادشان مانده بگویند.

۲/ از آن‌ها بخواهید هر بخش را به دلخواه خودشان تغییر بدهند. سپس به نفر بعدی بگویید با توجه به تغییر نفر قبلی، او هم بخش مربوط به خودش را تغییر بدهد.

لازم نیست تمرین‌های این بخش نوشته شود. مشارکت دانش‌آموزان کافی است. نکته‌ی حائز اهمیت در این تمرین مشارکت و بازی با بخش‌های مختلف کوه داستانی است.

کوه داستان شش مرحله ای (شروع)

در مورد شروع، در جلسات ابتدایی این پایه و درس قبل توضیحاتی داده شد. در این درس همان مطالب مرور خواهد شد و بچه ها بار دیگر تمرین می کنند تا با این مبحث به صورت کاربردی آشنا شوند.

در این درس از بچه ها می خواهیم شروع یک قصه را بنویسند. از روش شخصیت پردازی و رسیدن به ایده بر اساس شخصیت و نیازش، بارها استفاده کردیم. بنابراین راه دیگری را امتحان می کنیم.

سه مکعب روی تخته نقاشی کنید و از بچه ها بخواهید آن ها را در دفترشان بکشند. این سه، جعبه های هدیه هستند. یکی هدیه ای است که خود بچه ها قرار است بگیرند. یکی دیگر هدیه ای است که آن ها برای عزیزترین شخص زندگی شان می فرستند و سومی کادویی است که آن ها برای کسی می فرستند که از او خوششان نمی آید. حالا به دانش آموزان تان بگویید که هر سه هدیه را داخل جعبه ها نقاشی کنند.

پس از آن، از بچه ها بخواهید خودشان را به جای کسی ببینند که از طرف یک شخص ناشناس، هدیه ای عجیب و غریب برایش پست شده است. شخص هدیه را باز می کند و از آن تعجب می کند. از آن ها بخواهید هدیه ی عجیب را حدس بزنند و بگویند به نظرشان چه کسی، و چرا این هدیه را برای این شخص فرستاده است؟

شروع داستان، زندگی عادی قهرمان است. او زندگی خودش را می کند و هیچ چیز عجیبی اتفاق نیفتاده است. تا زمانی که یک هدیه ی غیرمنتظره زندگی او را از حالت عادی بیرون آورده و مسیر جدیدی پیش رویش باز می کند. نوشته ای که بچه ها در این فعالیت روی کاغذ آوردند، شروع یک قصه است.

تمرین:

۱/ از بچه ها بخواهید خودشان را در محل زندگی مورد علاقه شان تصور کنند. آن جا که آرزویش را دارند. حالا یک روز از زندگی شان در آن محل را بنویسند.

۲/ در میانه ی روزی که در تمرین بالا نوشتند، اتفاقی می افتد که همه چیز را خراب می کند. این اتفاق مسیر زندگی عادی آن روز را تغییر می دهد. حالا از دانش آموزان تان بپرسید این چه اتفاقی است؟

ترکیب توصیف در تمرین اول، با خارج شدن از زندگی عادی در تمرین دوم، شروع یک قصه را تشکیل می دهند.